

ARCHÍVUM

MARGARET MAHLER 100. SZÜLETÉSNAPIJÁRA*Személyes és szakmai gyökerek Magyarországon***Harrach Andor*

1986. augusztus 1-én a soproni zsidó temetőben két halott, egy házaspár hamvait helyezték el. Mahler Margit végrendeletében rendezte ezt így. Az volt a kívánsága, hogy saját maga és férje földi maradványait szülőföldjén, Sopronban, szülei síremléke mellett helyezték el. Mahler Margit 1985-ben New Yorkban hunyt el, férje ugyanott, 1956-ban. 1938-tól halálukig New Yorkban éltek, tudomásom szerint akkori emigrációjuk után nem jártak Magyarországon. Gyermekük nem volt. Mahler Margit egy bizonyos összeget hagyományozott a soproni zsidótemetőnek a saját és szülei síremlékének ápolására. Vagyonát egyébként egy segélyszervezetre hagyta, és meghatározta, hogy a pénzt idősebb és anyagiakkal nem rendelkező tudósok munkájának támogatására fordítsák.

Negyvenhét évig élt Mahler Margit New Yorkban. Nyilatkozott arról, hogy az Egyesült Államokban a legnagyobb biztonságban érezte magát. Így még megrázóbb, hogy utolsó nyughelyül mégis születési helyét, Sopront választotta, ahonnan tizenhat éves korában, 1913-ban Pestre ment, hogy gimnáziumba járhasson. Tehát hetvenkét évi távollét után „visszatért” Sopronba. Számomra ez a döbbenetes tény lett a fő indíttatás, hogy Mahler Margit életpályájával foglalkozzam.

Az 1986-os temetői ceremónia nem keltett semmiféle feltűnést sem Sopronban, sem magyarországi szakmai körökben. A magyar szakmai közvéleménynek nem volt igazán arról tudomása, hogy Mahler Margit itt született, és Budapesten kezdte pályafutását. Ez annál is meglepőbb, mert fő szakmai tézisei Magyarországon is közkézen forognak, éspedig évtizedek óta.

Velem is ugyanez történt. Németországi pszichoanalitikus kiképzésemnek és tevékenységemnek, amit huszonöt év óta folytatok, szerves része a mahleri koncep-

* Az előadás elhangzott Sopronban, az 1997. május 9. és 11. között, *A „rekonstruált gyermek” és a „megfigyelt gyermek”. Szimpózium Margaret Mahler születésének 100. évfordulója alkalmából* címmel rendezett szimpóziumon, „Margaret Mahler (1897–1985) gyermekpszichiáter, pszichoanalitikus kutató, Sopron világhírű szülőtte. Nyilvános előadás Sopron polgárai számára” címmel.

ció, gyakorlatilag mindennapi kenyerem, anélkül, hogy tudtam volna, hogy magyarországi gyökerekről van szó. Mintegy négy évvel ezelőtt egy rövid életrajzban fedeztem fel a soproni születésről szóló adatot, és ebből fejlődött ki az a gondolat, hogy itt felderítő munkára és számadásra van szükség.

Ki tehát Mahler (leánykori nevén Schönberger) Margit?

Mintha ezen a kérdésen saját maga is töprengett volna. 1969-ben, 1974-ben és 1980–1981-ben több interjút adott életpályájáról. 1984-ben jutott el a döntésig, hogy élete elég érdekes és fontos lehetett ahhoz, hogy memoárjait kinyomtassák. Paul E. Stepansky – író és történész – kapta a megbízást, hogy az anyagot könyv formába öntse. Stepansky több hasonló munka után a „pszichoanalízis történéskének” nevezi magát. Stepansky maga átfogó kutatásokkal egészítette ki az anyagot. A könyv egyes szám első személyében íródott: *Életem, művem* címen. Amerikai kiadása 1988-ban jelent meg, jómagam a német fordítást ismerem 1989-ből, amely a Kösel kiadónál jelent meg Münchenben. Az életrajzi adatokat illetően ez előadásom forrása. Amennyiben a keret megengedi, vázolom fő szakmai eredményeit is, ehhez természetesen egyéb tudományos forrásokra is támaszkodom.

Előzetesen itt ehhez csak annyit: fő műve, amely világhírét megalapozta, a következő címet viseli. *Az ember pszichológiai születése*, 1975-ben jelent meg New Yorkban. Ebben Mahler a gyermek lelki fejlődésének stádiumait írja le körülbelül a harmadik életév végéig, tehát addig a korig, amíg a gyermekben a tudat a saját elkülönült „én”-jéről kialakul. Ez a fejlődés-lélektani modell főleg egészséges gyermekek megfigyeléséből származik, ez foglalkoztatta Mahlert utolsó alkotó korszakában. Ezt megelőzte egy évtizedekig tartó periódus, amelyben mint gyermekorvos és gyermekpszichiáter-pszichoanalitikus főleg súlyosan lelki sérült, elmebeteg gyermekekkel foglalkozott.

Az életpálya fő szakaszai tehát: tizenhat éves koráig Sopron; gimnázium és orvosegyetem kezdete Budapesten huszonnégy éves koráig, az egyetem folytatása Münchenben, illetőleg Jénában huszonöt éves korig, ezután tizenhat éves tevékenység mint gyermekorvos, gyermekpszichiáter és pszichoanalitikus kiképzés és tevékenység Bécsben, negyvenegy éves korában férjével együtt emigráció, New Yorkban, ahol negyvenhét évet tölt haláláig. A fő állomások tehát: Sopron–Budapest–München–Jéna–Bécs–New York. Élete végéig zsidónak vallotta magát, de a vallást nem gyakorolta aktívan, évtizedekig nem látogatta a zsinagógát, csak utolsó életévében.

Sopron és a család

1897. május 10-én született, kilenc hónappal és hat nappal szülei esküvője után. Anyja ekkor huszonnégy éves, az elsőszülött leányt nem szereti, sőt elutasítja. Margit apja lánya. „Engem a papa szült”, mondta egyszer Margit a családi szájhagyomány szerint. Az anya sváb származású volt, otthon a szülők németül beszéltek. Ez Margit számára nyelvi törés is volt, mert apja vele magyarul beszélt. Az anya boldogtalan háziasszony, a háztartás és a lakás rabja. Az apa, dr. Schönberger Gusztáv,

fertőszentmiklósi születésű, a város általánosan becsült és elismert, köztisztelőben álló tisztiorvosa, a helyi zsidó hitközség elnöke. Az apa büszkén dicsekszik barátainak, hogy ő lányával politizál és matematikáról beszélget. Margit női szépségét egyik szülő sem húzza alá, az apa számára is a lány intelligenciája volt fontos.

Margit négy évvel fiatalabb húga, Zsuzsanna ezzel ellentétben az anya kedvence, amit az anya Margit előtt is nyíltan hangoztat.

Az apa ideálja a férfias intellektus és a függetlenség volt. Az apa Margit későbbi házasságát is lényegében ellenezte, mert lányát „átlagon felüli”-nek tartotta; az apa az esküvői lakomáról elkésett.

A magasabb leányiskola után Margit elhatározza, hogy Budapestre megy gimnáziumba. Sopronban akkoriban a leányok előtt zárva volt a gimnázium. 1913-ban Budapestre költözik, tizenhat évesen, mint a második fiatal nő, aki Sopront e módon elhagyja.

Szülei 1944-ig Sopronban élnek. Az életrajzi adatokból kivehető, hogy Margit budapesti és bécsi éveit alatt (1938-ig, tehát huszonöt éven át) rendszeresen járt Sopronba. Húga zongoraművész lett, az adatok szerint később Bécsben, illetőleg New Yorkban élt. Apja a megszállás előtt, 1944. január 23-án természetes halállal halt meg. Anyját a zsidóüldözés áldozataként 1944-ben Auschwitzba hurcolták, és ott pusztult el. Margit ekkor már New Yorkban élt, és nagy aggodalommal várta a híreket családjáról. A család barátjától, Ferenczy Béni szobrászművésztől kapott levélből értesült a szörnyű eseményekről. Súlyos depresszióba esik, amiből Edith Jacobson, a világhírű pszichoanalitikus gyógyítja ki, akinek emiatt nagyon hálás.

Budapest és a pályakezdet

Budapesten először anyai nagynénjénél lakik, akivel nem szeret együtt élni. Így kerül egy budai házba, a híres Kovács-villába, amely azokban az években a Kovács család aktivitása révén a budapesti pszichoanalitikus élet központja volt. A ház asszonya, Kovács Vilma, maga is híres pszichoanalitikus volt. A Kovács család egyik leánya Margit barátnője. Ferenczi Sándor, Freud híres tanítványa, aki nemegyszer vendégeskedik Kovácséknál, nagy hatással van Margitra, Margit úgy hiszi, hogy Ferenczi is szereti őt. A ház gyakori vendége a gimnazista Bálint Mihály is, az egyik Kovács leány barátja, ebből a barátságából később házasság lesz. Kovács Alice szintén pszichoanalitikus lesz, és később Bálint Mihállyal együtt hagyja el az országot.

Mahler Margit tehát gimnazistaként ismeri meg a pszichoanalitikusok világát. Ez a pszichoanalízis „budapesti iskolája”. Talán a legjellemzőbb vonzereje ennek az iskolának az, hogy a gyermek és az anya kapcsolatának vizsgálatára helyezi a fő hangsúlyt, ezt a kapcsolatot itt az anya és a gyermek „kettős egységének”, „duálunió”-nak nevezik. Ez a téma, mint láttuk, Mahlert élete végéig kísérte. Ezzel szemben a hagyományos, ortodox pszichoanalitikus freudi felfogás értelmében az apa, anya és a gyermek hármass kapcsolata áll a vizsgálatás középpontjában. Ezt nevezik Ödipusz-komplexusnak. Ez utóbbi, mint közismert, azt jelenti, hogy a

gyermek szexuális vonzalmat érez a másik nemű szülő iránt, és egyidejűleg fél az azonos nemű szülő rosszállásától, bosszújától, rivalitásérzéseitől. Mindezen vonzalmak és érzelmek a gyermeket félelemmel töltik el. Egyébként éppen ez a pszichoanalízis freudi értelemben vett lényege, hogy a felnőtt betegnél ezt az érzelmi komplexust késői kihatásaiban analizálja, a betegség ugyanis eme érzelmek bonyolult késői következménye.

Mahler, mint láttuk, a magyar iskolára jellemző, tipikus „anyatémát” vitte magával Bécsen keresztül New Yorkba.

De a gimnazista kor ezen élményei után először a pályaválasztás gyötrődései következtek. Tipikus női pályát szem előtt tartva művészettörténetre és esztétikára iratkozik be a budapesti egyetemre, hogy ezután egy fél évvel apja nyomdokaiba lépve orvosegyetemi tanulmányokat kezdjen Budapesten (1917). „A művészi képesség egyszerűen hiányzott belőlem”, mondja, bár nagyon érdeklődött, főleg a szobrászat iránt.

Kettős kívánsága, hogy gyermekorvos és pszichoanalitikus legyen, az apjával és a Ferenci Sándorral való identifikációból ered.

Magyarországot a Horthy-rezsim érezhető zsidóellenes politikája miatt hagyta el, ebben a környezetben ugyanis zsidóként és nőként különösen rosszak voltak a kilátásai az orvosi pályát illetően. München mellett szólt az is, hogy ott híres volt a gyermekgyógyászat, azonkívül testvére az ottani zeneakadémián tanult.

Münchenben eredményes egyetemista, professzorai szeretik és tudományos munkákat bízhatnak rá. Vonzódik a férfias egyetemista világhoz, de riasztja is, női szépségével még mindig nem tud megbirkózni, menekül.

Münchenből menekül a növekvő antiszemitizmus elől is, ami eleinte nem annyira a bajor zsidókat, mint inkább a külföldi, többnyire kelet-európai bevándorlókat érinti. A városból ki kellett költözniük, egy elővárosban lakhattak csak, egyszer néhány órára le is tartóztatták őket.

Münchenben lezár egy bonyolult szerelmi kapcsolatot, amely még Budapesten kezdődött. Ezután Jénában folytatja az egyetemet, ahova egy híres gyermekidegyógyász miatt megy. Itt kezd foglalkozni gyermek-pszichoszomatikával. Itt fejezi be az egyetemet, de előtte még egy fél évet Heidelbergben töltött, ahol híres filozófusok és szociológusok társaságában forog (Karl Jaspers, Emil Lederer és Nicholas Hava-si), Lederer háza a naphegyi Kovács-villa intellektuális atmoszférájára emlékezteti.

Az egyetem elvégzése után vágott „haza Bécsbe”, ahol gyermekgyógyászként kívánt dolgozni és egyúttal a pszichoanalitikus kiképzést is el akarta kezdeni. Ekkor már osztrák állampolgár is volt.

Bécs – gyermekgyógyászat, gyermekpszichiátria és pszichoanalízis

Bécsben az első négy évben a gyermekklinikán, egy csecsemőintézetben és saját praxisban dolgozott. Memoárjaiban hangsúlyozza pszichoszomatikus megfigyeléseit táplálkozászavarban szenvedő gyermekeknél, az anya jelenlétének fon-

tosságát beteg gyermekek gyógyításában. Mint nőnek, és ráadásul feltűnően csinos nőnek, nem volt reménye, hogy állandó asszisztensi állást kapjon, ezért volt kénytelen saját egyszobás lakásában praxist nyitni, ami jól ment. Egy férfi kollégájához évekig sajátos fantáziakapcsolat kötötte. De a cél világos maradt: az analitikus kiképzés.

A gyermekpszichiáter August Aichhorn révén kapcsolatba került a Bécsi Pszichoanalitikus Egyesülettel. Ott találkozott ismét magyar analitikusokkal is, akiket részben már ismert a Kovács-villából.

Mahler első tanulmányi analízise kudarcba fullad, analitikusa, Helene Deutsch a szó szoros értelmében kirúgja (14 hónap után), azzal az indokkal, hogy analizálhatatlannak tartja. Egy ilyen esemény iszonyatos törés az analitikus kiképzésben, illetőleg a karrierben mérhetetlen emberi feszültséget okoz, valójában alkalmatlanságnak minősül. Mahler kiképzési státusát átmenetileg felfüggesztik, gyakorlatilag kizárják a kiképzésből. Ekkor August Aichhorn, apja barátja vette újra analízisbe, hogy kiképzését folytathassa.

Ebben az időben sok későbbi híres analitikus dolgozott Bécsben, akik Mahler eseteit kontrollálták. Mahler többnyire szeretettel emlékezik vissza rájuk, de például Anna Freud nem tartozik közéjük. Irigyei is vannak, mert a kiképzéssel párhuzamosan egy gyermekambulanciát vezet, ahol sok eset áll rendelkezésére, sőt ő közvetít betegetek más terapeuták számára is.

Mahler bécsi éveiben egyszerre volt elismert és elszigetelt, élete tele volt feszültséggel. Azért is irigyelték, mert saját autójával közlekedett, ami akkor Bécsben feltűnő volt. Bécsből rendszeresen jár „haza” Sopronba. E kapcsolat egyik kellemetlen mozzanata volt, hogy apja ellenezte Paul Mahlerrel, a kémikussal való házasságát, aki abban az időben egy családi líkőrgyár résztulajdonosa volt Ausztriában.

1933-ban befejezte analitikus kiképzését. A társaságban Helene Deutsch volt az egyetlen, aki az elismerő bizonyítvány ellen szavazott. Ebben az évben hal meg Ferenczi Sándor Budapesten. Mahler részt vett a temetésen. Mint láttuk, Ferenczi Sándor volt első pszichoanalitikus mentora.

New York

Évekig tartó töprengés előzte meg az emigrációt a tengerentúlra. Az atmoszféra a bécsi analitikus egyesületben, és a politikai hangulat, az egyre növekvő antiszemitizmus, az Anschluss végül is erre a döntésre készítették a házaspárt. Sok más analitikus is elhagyta Ausztriát, és mint tudjuk, Magyarországot is. Mahler szülei egynapos bécsi vízumot kaptak a búcsúlátogatásra.

Az átmeneti, féléves londoni tartózkodás kellemes találkozást jelentett több bécsi kollégával, szívélyes fogadtatással. 1938 októberében hajón érkeztek New Yorkba.

Segítség révén lakáshoz, majd lassan munkához is jutott, bár az ottani analitikusok szívesebben látták volna, ha az újonnan jöttek továbbmennek, féltették páciéntúrájukat. Nagy kitüntetés volt Mahler számára, hogy a New York-i analitikus tár-

saság hamarosan rábízta az ottani oktatást a gyermekanalízis területén. Egy jól sikerült előadása nagyban hozzájárult, hogy állást kapott egy pszichiátriai klinikán a gyermekrészlegben. 1948-ban a gyermekkori elmebetegségekről szóló újabb előadás biztosította számára a szakma prominens képviselőinek támogatását.

Ebben az időben már túl volt azokon a nehéz éveken, amelyeket szüleinek sorsa határozott meg, s lezajlott súlyos depressziójának kezelése Edith Jacobsonnál.

Összegezve az első tíz évet Amerikában, Mahler felszabadultnak érezte magát, kreativitása a fojtogató bécsi évek után újraéledt, többé már nem érezte magát a bécsi titánok árnyékában.

1950-ben az Albert Einstein College-ban kezdett dolgozni, ahol mint kutatóorvos a gyermekkori elmebetegségekkal foglalkozott. Ettől kezdve egyidejűleg rendszeresen oktatott a hétvégi szemináriumokon Philadelphióban. Arra később is nagyon büszke volt, hogy a következő generáció gyermekanalitikus nagyjai gyakorlatilag mind abból a szemináriumból kerültek ki.

A kutatómunka lényege az elmebeteg gyermekekkel az úgynevezett „szimbiotikus szindróma” kutatása volt egy terápiás óvodában, az állami egészségügy finanszírozásában.

E kutatások eredményeit a *Szimbiózis és individuáció* (1968) című könyvében tette közzé munkatársával, Manuel Furrerrel együtt.

Ebben a periódusban következett be a már említett fordulópont a kutatásaiban. Ettől kezdve nemcsak az elmebetegségeket, illetőleg azok terápiáját kutatta, hanem a normális gyermekek fejlődését is, mégpedig egy óvodához hasonló intézményben. E kutatások eredménye lett Mahler fő műve, amelyet Fred Pine-nal és Anni Bergmannal együtt írt, *Az ember lelki születése* (1975) címmel. Ezt a könyvet a szakma a pszichoanalitikus elmélet mérföldköveként üdvözölte.

Amikor 1984-ben Stepansky, az életrajz kiadója-gondozója Mahlert megismerte, akkor Mahler már 87 éves volt. Stepansky leírása szerint Mahler friss, kritikus, szellemes társalgó volt ekkor is. De mint tudjuk, egy év múlva meghalt, életrajza elkészültét nem érte meg, az utolsó kiadói munkákat kinevezett hagyatéki gondnokok hagyták jóvá. Egy operáció szövődményei okozták a halálát, még aktív volt, épp egy utazást tervezett egy párizsi kongresszusra.

Ragyogó karrierje mellett sok személyes gyötrelme is volt. Talán legfőbb gondja az lehetett, hogy nőként érvényesülhessen. Kifejezetten attraktív megjelenése ezt a konfliktust inkább fokozta, tagadta saját vonzerejét, nem szerette például a tükröt.

Az utolsó évtizedekről életrajzában kevesebb a személyes adat. Férjéről megjegyzi, hogy nem rivalizáltak.

A müncheni dr. Lotte Köller, akihez barátság fűzte, megjegyzi róla az életrajz német nyelvű fordításának előszavában: „Mahlernek voltak barátai, de mégis magányos volt. Mahler kereste az embereket, és mégis ellökte őket. Nem volt senki a közelében, akit meg ne sértett volna, de mindig ki is békült. Tudott önző lenni, de egészen odaadó is. Saját sebezhetősége és érzékenysége segítette hozzá ahhoz, hogy e két oldalt betegeinél is érezze.”

A mahleri koncepció

A lelki zavarok megértése a feltétel ahhoz, hogy kezelni tudjuk őket. A zavarok megértéséhez viszont hozzátartozik, hogy képünk legyen a fejlődésről, arról, ahogyan a lelki struktúrák, illetőleg azok zavarai létrejöttek. A pszichoanalitikus szemléletmódnak egyik gyökere ez a fejlődés-lélektani megközelítés. A terápia egyik célja éppen az lesz, hogy a hosszú terápiás folyamat révén ezt a fejlődési múltat feltárjuk, a beteggel közösen, annak aktív részvételével megértsük, ami a folyamatok megváltoztatásának, a gyógyulásnak az alapja lesz. Egyébként ezt a dinamikát fejezi ki konferenciánk címe is: „A rekonstruált gyermek és a megfigyelt gyermek.”

A gyermek lelki fejlődésének megértésére vonatkozóan több tudományos modell ismeretes.

Valószínű, hogy helyes az a megállapítás, hogy mindezen modellek bizonyos egyoldalúsággal, egy saját alappozícióból kiindulva, írják le a gyermek fejlődését.

A pszichoanalízis hagyományos szemléleti módja az ösztönton. Ez az emberkép szorosan összefügg azzal az elképzeléssel, hogy az embert alapvetően ösztönei irányítják, s ennek célja az (egoisztikus) ösztönkielégülés. Freud maga két alapvető ösztönt, szexualitást és agressziót (halálöszton) különböztetett meg.

Más súlypontot jelent a társas szemléletű fejlődéslelektan, amely a gyermek és a nevelő személyek (többnyire az anya főszerepével) kapcsolatát szemléli, és a fejlődést, mint társas folyamatot fogja fel.

Egy harmadik nézőpont a gyermek biológiai-teszt függőségét hangsúlyozza, mely genetikailag is meghatározott. Ez a szemléletmód a biológiából – az állatvilágból is – merít fontos alapokat.

Egy negyedik szemléletmód a gondolkodást, illetőleg a tanulást helyezi vizsgálati középpontjába, tanuláson itt érzelmi tanulást is értünk.

Egy ötödik szemléletmód az ember testiségét veszi kiindulópontul.

Egy hatodik fő nézőpont centrumába az élet értelmét helyezi, tehát a lelki egzisztencia kérdését kutatja.

Tudjuk, hogy ma több száz pszichoterápiás módszert írnak le. Valamennyiben megjelennek a fent leírt nézőpontok különböző fogalmazásokban és variációkban. Persze itt felmerül a tudományosság kérdése is.

Konferenciánk témájával és címével mi is felvetettünk egy kiinduló vitapontot, éspedig épp a gyermek közvetlen megfigyeléséből, illetőleg a gyermekkor késői terápiás rekonstrukciójából adódó diszkrpanciát. Az utóbbi évek megfigyelő vizsgálatai azt mutatják, hogy nem minden úgy van, ahogy a klasszikus analitikus felfogás a rekonstrukcióból következtetett.

Mahler Margit megfigyelő módszere, szisztematikus és hosszmetzeti formában mindenképpen úttörő munkának számít, akkor is, ha egyes részletében a mahleri interpretáció revízióra szorul. Ez a revízió is konferenciánk egyik témája, neves pro és kontra előadókkal.

Mahler fő témája, mint láttuk, az anya és a gyermek kapcsolata, tehát egy társas szemléletű fejlődéslelektan. A magyar pszichoanalitikus iskolának ez szintén tipi-

kus szemléleti módja. Ezen iskola korábbi, már elhunyt nagyjai (Ferencki Sándor, Hermann Imre, Bálint Mihály), de jelenlegi képviselői is ezen az alapon állnak. Ez a freudi „ortodox” klasszikus felfogáshoz képest bizonyos súlyponteltolódást jelent, ami tulajdonképpen vitával és tudományos feszültséggel is jár. Mahler hangsúlyozza, hogy az ő koncepciója nem ellentétes a freudi tételekkel, hanem azokat kiegészítik, azokkal összeegyeztethető.

A „magyar iskolának” egy másik tipikus fogalma Hermann Imre nevéhez fűződik, a „megkapaszkodási ösztön”, illetve annak felnőttkori, részben beteges megnyilvánulásai, az ún. „megkapaszkodási szindróma”. Itt is az anya–gyermek kapcsolatról van szó, de arról is, hogyan manifesztálódik a gyermekkori megkapaszkodási ösztön a felnőttkori kapcsolatokban, például a párkapcsolatban.

Végül pedig essék szó a mahleri fejlődéskoncepcióról. A megfigyelés metodikájához csak annyit, hogy a kisgyermek és az anyák egy nagyobb, óvodaterem-szerű szobában rendszeresen összejöttek. A terem egyik részében a gyermekek egymással játszhattak, a másik részében, kissé elkülönítve, de a gyermekek számára láthatóan, az anyák tartózkodtak. A gyermekek odamehettek az anyákhoz, az anyák is a gyermekekhez. A lényeg az volt, hogy kötetlen-játékos-szabad atmoszféra alakuljon ki, amelyben a gyermekek és az anyák magatartását a vizsgálat vezetői megfigyelték, felírták, részben filmezték is. A megfigyelésekben a magatartás minden mozzanata, tehát például a közös érkezés, közbeni kapcsolatok, távozás stb. fontos volt. A mahleri koncepció lényege két párhuzamosan lezajló folyamatnak a megfigyelése, illetőleg leírása, éspedig egyrészt a gyermeki én-kép kialakulása, másrészt az anyától való fokozatos leválás története. E folyamatban Mahler fázisokat, illetőleg alfázisokat különböztet meg. E fázisok, illetőleg alfázisok a következők:

Autizmus,	0–2	hónap
Szimbiózis,	2–6	hónap
Szeperáció és individuáció,	6–24	hónap
Differenciáció alfázis,	6–10	hónap
Gyakorló alfázis,	10–16	hónap
Újraközeledési alfázis,	16–24	hónap
Tárgykonstancia kifejlődése,	24–26	hónap és tovább.

E fázisokat, illetőleg alfázisokat N. G. Hamilton (1990) *Tárgykapcsolat-elmélet a gyakorlatban* című könyvében a következőképpen foglalja össze (Animula, 1996):

„Az autisztikus fázisban (0–2. hónap) a tárgyak még irrelevánsak, a gyerek egy pszichés burokból él. Amint kialakul benne egy kezdeti képzet a szelfről és a tárgyról, az anya és a gyermek válik a szimbiotikus fázis (2–6. hónap) diadikus egységének két pólusává. Fokozatosan differenciálódva az anyától, a kisgyermek átlép a szeperációs-individuációs fázisba, illetve annak alfázisaiba: fészekalja, gyakorlás és újraközeledés. A differenciáció alfázisában (fészekalja: 6–10. hónap) fokozatosan tudatára ébred annak, hogy anyja különálló lény. Hamarosan a fejlőd-

dó motoros és kognitív képességek hatására szinte megmámorosodni látszik saját nagyszerűségétől, elrohan anyjától, mintha az egész világ az övé lenne. Ez a gyakorló alfázis (10–16. hónap). A gyerek ide-oda ingadozik a leválás és a visszatérés között, követelőző és mégis dependens. Az újraközeledés megoldódásakor a gyerekek már biztos tudás alakul ki arról, hogy anyja akkor is szereti őt, amikor éppen nincs vele. Az emocionális tárgykonstancia képessége, amikor az anyáról mint elsődleges kielégítőről kialakult belső képzet már ellenáll az átmeneti frusztrációknak, a tárgyállandóság időszakában érkezik el (24–26. Hónap). A gyermekben fokozatosan egy stabilabb és összetettebb egyéniség tudat alakul ki, és egy egyre stabilabb tárgyképzet.

Ezek a csecsemőkori fázisok és alfázisok párhuzamosak azokkal az intrapszichés és interszónális folyamatokkal, amelyek a pszichoanalízis és a pszichoterápia során létrejövő érési folyamat és fejlődés során jelentkeznek.”

Mint mondtam, Mahler nem szakad el a freudi koncepciótól, de kiegészíti azt egy *társaslélektani* mozzanattal, és ezenkívül fontos adatokat szolgáltat a gyermek fejlődéséhez *én-pszichológiai* szempontból.

Mahler és Magyarország

Mint mondtuk, Mahler mindig ragaszkodott magyar származásához. Személyes közlésekből tudjuk (Annie Bergman), hogy voltak magyar barátai és ismerősei. Szerette a magyaros ételeket, illetve életének utolsó szakaszában is magyar indulatszavakat kevert angol beszédébe. Elhatározása, hogy földi hamvait Sopronban, szülőföldjén helyezik el, bizonyos fokig mégis meglepő és rejtélyes. Nagy valószínűséggel állítható, hogy 1938 után nem járt Magyarországon, annak ellenére, hogy járt Európában, például Bajorországban hosszabb időt is töltött egy pihenőkúra keretében.

Előadásomat azzal a gondolattal szeretném lezárni, hogy Mahler mint pszichoanalitikus ragaszkodott a magyar gyökerekhez, illetve hogy a magyar gyökerek mély benyomást gyakoroltak kutató- és terápiás munkásságára. Ferenczit gyakran idézi, minden munkájában.

Mint láttuk, Mahler gimnazista korában ismerte meg a pszichoanalízis világát, a Kovács-villában, mint érdeklődő és intelligens fiatal lány. Valószínű, hogy a Ferenczi körüli gondolatvilág alapvető benyomásként hatott Mahler gondolatvilágára, így állíthatjuk, hogy Mahler tulajdonképpen a budapesti iskolának egyik elszakadt tagja.

Az 1997 májusában tartott soproni Mahler-konferenciát ezt a tényt kívánja rögzíteni. Ezen túlmenően Mahler Margit magyar származását, a magyar kultúrával való kapcsolatát is hangsúlyozni kívánjuk, erre bizonyára annál is inkább szükség van, mert az alapmű, *Az ember lelki születése* német kiadása a rövid életrajzi jegyzetben azt a hibás adatot tartalmazza, hogy Mahler Ausztriában született.

A soproni Mahler-konferencia keretében 1997. május 10-én, Mahler Margit születésnapján, a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület, a Wiener Psychoanalytische Vereinigung, a soproni konferencia rendezői Mahler szülőházának falán, a Sopron Várkerület 77. szám alatt, emléktáblát avattak fel. Mahler Margit emlékére.